

20:05, Szerda (augusztus 31.), m1

El vagyok tévedve

79 perc

szereplő:

Sándor György

Sándor György utcai játécai

A stand up comedy úttörőjének "humoralizálása" budapesti járókelők közreműködésével.

*

Sándor György (előadóművész)

A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából

Sándor György (Budapest, 1938. április 4.) Kossuth- és Jászai Mari-díjas író, előadóművész, „humoralista”.

Élete és pályája

Budapesti zsidó családban született 1938-ban. Szülei 1935-től igazolt kommunisták voltak. Édesapja, akit négyévesen, 1942-ben látott utoljára, munkaszolgálatos katonaként halt meg. Édesanyjának sikerült megszöknie a deportálásra elindított menetből, így megmenekült a holokausztól.

Sándor György általános kisiskolás korában a Rákosi Mátyás Gyermekeházba került, majd a szovjet követséghez kapcsolódó, 1945-ben létrehozott orosz nyelvű Gorkij Iskolában tanult, ahol ateista és kommunista nevelést kapott. Később alapító tagja lett a Braun Éva KISZ-szervezetnek. (1965-ben már azonban, saját szavaival „kőkemény antibolsevista” volt).

Középiskolás korában szavalóversenyt nyert. Harmadikos gimnazista korában, 1957-ben Kaposvárra ment (szökött), ahol öltöztetőnek vették fel, de kisebb szerepeket is kapott.

1958-ban vették föl a Színművészeti Akadémiára. Saját bevallása szerint onnan tehetségtelenségére hivatkozva rúgták ki.

1959-ben elszegődött az egri Gárdonyi Géza Színházba bútorosnak, ahol kisebb szerepeket is eljátszott. Szinetár Miklós, volt osztályfőnöke, 1960-ban átszerződtette a Petőfi Színházba. 1963-tól a Thália Színházban volt kisegítő, öltöztető és segédszínész.

Első önálló előadóestje 1965-ben volt az Egyetemi Színpadon, „Emlékszem még nagyanyámra” címmel. Hamarosan felléphetett a Vidám Színpadon és a Mikroszkóp Színpadon. Sikeresen alakította a televíziós kabaré kifejezésrendszerét. Publikált többek között az Új Magyarország és a Magyar Nemzet napilapokban, és a Hócipő-ben. Nagy Bandó Andrással nyolc estén át beszélgetett a Pécsi Harmadik Színházban. A beszélgetések szerkesztett változata kötetben is megjelent.

2005-től a Budapesti Kamaraszínház ad otthont előadóestjeinek.

1978-ban fia hittanára, dr. Jelenits István hatására katolizált. („...amióta katolizáltam, azóta vagyok öntudatos zsidó.” gondola.hu). Fontos feladatának tartja a keresztények és a zsidók közötti kölcsönös megértés és elfogadás elősegítését.

forrás és folytatás: [http://hu.wikipedia.org/wiki/Sándor_György_\(előadóművész\)](http://hu.wikipedia.org/wiki/Sándor_György_(előadóművész))

A gondolatolvasó

Sándor György a házmester mozdulatáról, az értelmiségi zarándokokról és a zsidó–keresztény párbeszédéről

2002. december 28. 01:00

Hanthy Kinga

Az értelmiség sztárja volt. Estjeire zarándokoltak a kor jelesei, borzongtak bátorságán, az egekig dicsérték. Kritikusai Karinthyhoz, Mrozekhez, Buster Keatonhoz és Chaplinhez hasonlították. Sándor Györgynek azonban szembesülnie kellett azzal, hogy a tehetség magában mit sem számít. A brancshoz is kell tartozni.

Életpályáján sok a meglepő fordulat. Ám ezek egyike sem pálfordulás. Mintha inkább a világ forgott volna ön körül folyton furcsa irányokba.

– Vallástalan zsidó családban születtem. Apám villamosmérnök volt, anyám a Richter Gedeon-gyárban tisztviselő, 1935-től mindketten igazolt kommunisták. Anyám, aki gyalog járt dolgozni Kőbányára, megtapasztalta – már útközben is – a korai kapitalizmus igazságtalanságait. Apámat négyéves koromban, 1942-ben láttam utoljára. Voronyezsnél eshetett el.

– Hogyan sikerült önnek túlélnie a háborút?

– Betettek a Fehér Kereszt kórházba, ahol persze gyorsan rájöttek, hogy izraelita vagyok. Onnan Kispestre kerültem, egy mosodába. Édesanyám a Lipótvárosban, egy csillagos házban volt, onnan a Molnár utcába kerültünk, ez már nem volt védett ház. Jöttek a nyilasok, és a házmester mutatta, merre menjenek. Vannak mozdulatok, amelyek egy életre megőrződtek bennem. Mellőlünk vittek el két vagy három embert a nyilasok, akiket belelőttek a Dunába. Egyikük késő éjszaka verte az ablakot. A combján találták el, és úgy tett, mintha halott lenne. Kiúszott, megmenekült. Visszajövünk, mondták azok a nyilasok. Azóta hol kommunista, hol más köntösben vissza is jöttek. Júliusban részt vettem a Petőfi-szobornál tartott gyűlésen. Az egyik „céhbeli” azt nyilatkozta a tévében: Sándor Gyuri fasiszta tüntetésen szerepelt.

– Mit hozott a család számára a háború vége, a szovjet bevonulás?

– Anyukám természetesen felszabadításként élte meg. Egész életében hű is maradt ehhez, kis káder volt csupán a rendszerben, de meggyőződéses kommunista. Nagyapám, aki megtartotta a zsidó ünnepeket, szocdem érzelmű volt, és az maradt azután is, hogy a fűszerüzletét elvették. Én előbb a Rákosi Mátyás Gyermekegthonba, majd a Gorkij orosz iskolába kerültem. Ide járt akkor a mai SZDSZ szinte egész holdudvara, a kádergyerekek. Nemrégiben volt egy osztálytalálkozó, engem is hívott egy osztálytársam, de a többiek megfúrták. A Vasárnapi újságban 1992-ben volt egy életgyónásom. Naiv hittel bíztam abban, hogy abban az értelmiségben, amelyik annak idején zarándokolt az estjeimre, egy őszinte, feltáró vallomás elindít valamiféle megértést, fogékonyságot. Nem így történt.

– Ilyen életkezdés után nem lett volna meglepő, ha elindul a kádergyerekek felfelé tartó útján, ám Sándor Györgyből nem lett se diplomata, se jól menedzselt művészpálcinta. Mikor érezte

azt, hogy hívja a színpad?

- A mai napig nem vagyok biztos ebben. Hogy mi végre lettem teremtvé? Mindjárt a kezdetén, az iskolában rossz tanuló lettem, és nem éreztem képesnek magam arra, hogy diplomát szerezzek. A barátaim Dosztojevszkijt és Kafkát olvastak, én meg ezalatt inkább a Városligetben focizgattam. S mivel beszédhibámnál talán csak műveletlenségem volt nagyobb, s mivel Magyarországon a fordított kiválasztódás eredményeképpen majd mindenki olyan posztot tölt be, amihez végképp nincs semmi érzéke, nyilvánvaló volt számomra, hogy nekem színpadon a helyem. Színész szerettem volna lenni, elmentem hát segédszínésznek. Ezer rafinériával próbáltam kicselezni az életet. Édesanyámtól örököltam ugyan a vers szeretetét, e téren még némi sikerélményem is volt. A gimnázium első osztályában megnyertem egy szavalóversenyt, mert a dadogásom kivédése miatt annyira bebífláztam a szöveget, hogy az egyetlen voltam, aki Vörösmarty Előszavában csonthalmok „közöl”-t mondott „közül” helyett. Egy tőlünk nem messze lakó, színművészeti kollégista jó ismerősöm tanácsolta, menjek le Kaposvárra, ott a színházigazgató nagyon rendes. A nagyapámtól kértem ötven forintot, negyvenhét volt a vonat. Otthon hagytam egy cédulát: vidékre mentem színházhoz, első állomásom Kaposvár. Könyörögtem Ruttkai Ottó igazgatónak, hogy vegyen fel. Havi háromszáz forintért lettem kisegítő öltöztető. Kaptam kisebb szerepeket is. Én voltam például a Mágna Miskában a néger inas. Megkérdeztem, hogyan kell négernek lenni. Azt felelték, kenjem be a felsőtestem paraffinolajjal, azután kormos dugóval tegyem fel a színt. Délután öttől ott voltam a színházban, kentem magam a kormos dugóval. Teljesen értelmetlenül, mert fel kellett vennem egy fehér trikót, mire pedig Eleméry gróf csomagjaival a színpadra értem, összecsapták a függönyt. Azután utolsóként éjfélig hideg vízben mostam magamról az olajos kormot, majd három kilométert gyalogoltam – mint annak idején édesanyám – a munkásszállásig.
- A keserű tapasztalatok ellenére mégis majdnem színész lett, hiszen felvették a főiskolára.
- Azután egy év múlva ki is rúgtak. Szinetár Miklós osztályába kerültem, aki szeretett, védett – mindhiába. Első év végén a Nagy nő című darabot adta elő az osztály, amiben számtalan karakterszerep volt. Én a gang szerepét választottam. Ilyet Heltai nem is írt. Ültem a takarásban, a magam által választott, kivágott díszletablak alatt, és lestem azokat a lehetőségeket, ahol hézag van, ahol meg lehet szólalni. A szöveg elleni stilizált játékom, a fapofám miatt távolítottak el a főiskoláról, aminek később a sikereimet köszönhettem. Számomra a főiskola nagy kudarc volt, hiszen az értelmiségi élet lehetőségét kínálta, viszonylag kis erőfeszítéssel. Más diplomára nem éreztem magamban erőt. Itt mondanám el mellékesen, hogy édesapám a hazai numerus clausus miatt Brünmben kényszerült egyetemre járni. Mikor egy KISZ-táborban való szereplésemkor összehoztak Aczél Györggyel, fölvettem, hogy nevelt fiaim, mivel a piarista gimnáziumban végeztek, bár elérik a maximális felvételi pontot, mégsem jutnak be az egyetemre. Aczél elvtárs, kérdeztem, ez most fordított numerus clausus lenne...? Valóban nem lett volna jó színész belőlem, vagyis az én kirúgásom jogos volt. Az utcán viszont éltem, mint hal a vízben. Lassan az elmúlásra is gondolva, szeretnék még maradék időmben valami maradandó könyvet letenni. Ülök itthon, gyötröm magam az írással, és amikor lélegzetvételhez jutok, és elmegyünk valahová, ott spontán, könnyedén azonnal elementárisan elememben vagyok ma is. Az Úristen a „könnyű” évtizedek után szerénységre intett, gályarabként (újságba) íróvá tett. Korábban állandó repertoáron tartott: több ezerszer előadott műsorommal jártam az országot, most meg sokszor napokig szenvedek egy-egy oldallal, és még sincs akkora sikerem. Sokan nem értik, amit írok, vagy nem tetszik nekik. Nem tudják, hogy ezt nem úgy kell olvasni, mint az újságcikket.
- A könnyű élet tehát csak nem akart bekopogtatni Sándor György ajtaján. Mi maradt az

illúziókból?

– A színház azért közel maradt. Előbb Egerben voltam színházi bútoros, majd Szinetár hívott az akkor induló Petőfi Színházhoz. Színpadon voltam, bár nem létező szerepeket kaptam, például a néma tekerőét a Koldusoperában, de ezekkel nyílt színi tapsokat arattam. Én voltam az üdvöske a segédszínészek között. Mint partizánt becsempészték a színházba, azután ebben a státusomban elsőnek is rúgtak ki. De volt már némi epizodista hírnevem. Megemléstettek a kritikákban. Ilyen előzmények után kerültem 1964-ben az Egyetemi Színpadhoz, ahol Mezei Éva volt az irodalmi estek felelőse. Itt kezdtem én is az önálló művészi életemet. Mindössze egyetlen saját számom volt még. Huszonnyolc éves voltam. Kései, de nem megkésett pályakezdés.

– Mi volt a váratlan siker titka?

– Remélem, nemcsak a tisztavirág-életű aktualitás, pusztán a szókimondás bátorsága, hanem valami időtállóbb esztétikum is. Különben soha nem voltam párttag, sőt mindig kőkemény antibolsevik. Előfordult, hogy Örkény, Huszárik, Garas Dezső, Mátyás, Réz Pál, Csurka István rám csodálkozott: te még szabadlábbon vagy? Valahogy fű alatt terjedt a hírem, már első önálló estemen ott ült Kellér Dezső. Hamarosan szólista lehettem a Vidám Színpadon, ahol ilyen kivételezés csak az akkori nagymenőknek járt, majd rendszeresen felléptem a Mikroszkóp Színpadon is. Az értelmiség krémje jött az estjeimre, hiszen vadonatúj műfajt teremtettem. Mondtam egy fél mondatot, amit a közönség gondolatban befejezett, ám megleptem őket, mert nem ott folytattam, ahol abbahagytam, hanem úgy, hogy hozzászámoltam az ő reakciójukat is még. Tehát valami váratlan dolgot kaptak. Olyan lehetek majdnem, mint a gondolatolvasó. Ehhez persze a gondolatot médiumként átadni is tudni kell, nem csak átvenni. E tekintetben a csúcs az, ami egyszer Miskolcon történt. Betértünk előadás után egy vendéglőbe, ott üldögélt egy jellegtelen, szerény, bolti eladóhelyettesszerű emberke is, akitől minden előzmény nélkül megkérdeztem: és a Laci mikor írt utoljára? Már három hete, és majdnem belebetegszem ebbe, válaszolta könnyes szemmel. Kiderült, hogy Mensáros Lászlóról beszéltünk. Ezért mondom, hogy mágikus beleérző képességem lehet, látom a szándékot az emberekben.

– Soha nem kapott büntetést a rendszertől, amely oly érzékeny volt az értelmiség „eltérő” gondolataira?

– A csehszlovákiai invázió után bementem a színpadra egy vulkánfíber bőrönddel, amelyikre krétával rá volt írva: „Ami, go home!” És annyit mondtam: Ezek a csehek! Őrületes taps volt. Másnap reggel már feljelentettek. Fél év szilenciumot kaptam. Rózsa Zoltán és Horváth Árpád tartotta a hátát értem. Később Gyurkó László, majd Fehér György filmrendező és mostanában, igen, Gyárfás Tamás. Makovecz Imre! Fekete György! 1970-ben már három tanulmány jelent meg műfajomról, szakmai álarcba bújtatott politikai védelemként, Molnár Gál Péter, Kőszeg Ferenc s a legtöbbször Szalay Károly elemző írásai, mind a mai napig. Széles Klárán kívül még nagyon-nagyon sokakat illene hálásan, köszönettel megemlítenem, de féltő, így is elveszünk a nevek tengerében. Tragikomikus volt, hogy én, az eszköztelen ember, mindenféle médiaháttér nélkül, hisz televízióban, rádióban nem szerepeltem, egyre veszélyesebbé váltam. Fogalommá. Zarándokoltak az emberek az estjeimre. Ott ült Nagy László, Pilinszky, Weöres Sándor, Latinovits Zoltán. Sokszor bele kellett mozognom a vastapsba, hogy ne legyen túl nagy a siker. Erőt adott az is, hogy feleségem hitt bennem, segített. Neki nagyszerű az ízlése. Mindig tudta, hol kell változtatni, rövidíteni, hol sok, felesleges a szöveg. A végén már akadt olyan hónap, amikor huszonnyolc–harminc fellépésem is volt. Ezzel szemben az elmúlt tizenkét évben összesen, ha ennyi.

– Amikor televíziós szereplési lehetőséget kapott, megnövekedett a rajongói tábor. Érezte,

hogy sztár lett?

– A nagy tömeg számára valóban a Farkasházy Tivadar segítségével és lehetőségéből készülő utcai jelenetek tettek ismertté. Ez 1987-ben történt. Addig csak egy szűk, de hangadó értelmiségi krém előtt voltam a ... szóval olyan csúcsszerű. Amikor Hofit megkérdezték, mi a véleménye rólam, azt felelte: én lefordítom prolira, amit Sándor György csinál.

– Azután elkezdett megfagyni a levegő ön körül. Önkéntes száműzetésbe vonult, vagy politikai száműzetésbe kényszerült?

– Az Erkel Színházban, Sinkovits Imre utolsó pódiumi fellépésén, Bessenyei, Eperjes, Balczó András között is nagy sikerem volt. Azután egyre jobban visszafogtam magam, mert éreztem, hogy a siker egy része annak szól, hogy „zsidó” létemre a „nép-nemzeti oldalon” vagyok. Sehogy se szerettem volna ezt meglovagolni. Amikor korábban, még a szocializmus idejében Amerikában léptem fel, akkor is úgy kezdtem az estemet, hogy nem vagyok politikai üldözött Magyarországon. Pedig éppen akkor voltam szilenciumon. De nem akartam, hogy ezért szeressenek. 1990-ben azt hittem, elég a tehetség. Ám kiderült, mit sem ér, ha az ember nem tartozik bele a brancsba. 1978 elején katolizáltam, gyóntatóatyám azóta Jelenits István. 1992-ben az ÉS-ben megglosszáztak, sandán, hogy az akkori kormányon üssenek egyet: Gyurikánk, ennyire rossz a helyzet?!

– Mégis miből derült ki, hogy nem tartozik a brancsba?

– Kisebbik nevelt fiamnál, Dél-Franciaországban voltam, amikor Csoóri megírta azt a cikkét, amiért antiszemitának minősítették. Számomra Csoóri az egyik legfontosabb ember volt, és az itthoni nevelt fiam azt mondta nekem, ha zsidó oldalról nem védem meg, nem áll szóba velem. Elvittem egy írást tehát a Magyar Hírlaphoz, tudtom és engedélyem nélkül cenzúrázva közölték is. Az eredeti, teljes szöveg így végződik: Édesanyám az Auschwitzba menetelő sorból kilépve mentette meg az életét, édesapám zsidó munkaszolgálatosként halt meg Voronyezsben, családomban többen lettek áldozatai a fasizmusnak. Számos barátomnak a szülei 1945 után, a bosszú következtében váltak, szintén ártatlanul, áldozattá. Az indulatokat mindig meg lehet indokolni, de soha sehová nem vezet. Ugyanígy ez a már kialakult „végleges” polarizálódás, megosztottság sem. Elhatároztam hát, hogy életem hátralévő részét még markánsabban – jobb szó híján – a zsidó–keresztény párbeszédnek szentelem. Kérem, m i n d e n k i segítsen ebben! „Mondjátok hát, hogy nem reménytelen.” Úgy tűnik föl, ezt a szándékomat a mai napig nem értik. Kristóf Attila nemrégiben a Magyar Nemzetben így írt rólam: hiszen lényege és szellemisége éppen azt a kultúrát gazdagítja, amellyel a zsidó származású honfitársaink ajándékozták meg hazánkat, a hazájukat, Budapestet: a magyar intellektuális, filozofikus humort és iróniát. Jobboldali, mondják rá, akinek szellemisége Karinthyéval rokon. Miféle gulág ez? „Találkozik az előítéletes az ítélet-végrehajtóval. Csak el ne hamarkodják!” – mondtam jóval korábban egyik estemben. Úgy látom, Kristóf értett meg engem egyedül. Hogy nekem nincsen oldalam. „Ugranék egy jó szóra nyomban”, de nem szólít meg senki. Így nem kellek.

– Van-e, amit megbánt, elrontott, amit másként kellett volna tennie?

– Változatlanul hiszek azokban az értékekben, amelyeket töretlenül próbálok képviselni. Ha látom, hogy egy csoport hasonló értékeket véd, akkor mellé állok. Tulajdonképpen szerencsés vagyok. Nem koptam el, nem járatódtam le, nem untak meg. Tudom, hogy két alázatos embernek egymással nem lehet soha semmi baja. Egykor Esterházy Péteréknél töltöttük mindig karácsony másnapját. Ma, ha becsöngetnék hozzá, talán beengedne, ha épp nem lenne nála senki. De ha megérkezne mondjuk Vásárhelyi Mária, akkor engem el kellene bújtatnia. A barátaink foglyai vagyunk. Talán – biztos – az egekbe vittek volna, ha a liberális oldalra állok. Ennek a nép-nemzeti oldalnak a lelkem, a szívem adtam. Azt hittem, észreveszik, de nem így

lett. Mindennek ellenére harmóniában élek magammal. Márai azt írja, az emberek legnagyobb baja, hogy nem tudják magukat elfogadni olyannak, amilyenek a maguk végességében. A mi kitüntetésünk, hogy szerethetjük a hazánkat, és ez jó érzés. Rájöttem, az az igazi boldogság, ha Szent Ferenc-i alázattal tűrjük a megaláztatásokat. Fontosabbak már azok az órák, amikor a szeretteimnek tudok békességet, enyhülést adni, mint a hangos siker. Bár Kosztolányi éppen az ellenkezőjét állítja. Ki a költő? – kérdezi. Az az ember, akinek a szavak fontosabbak, mint az élet.

– Most azonban, úgy tűnik, mozgalmasabb korszak következik az életében. Nemrég megkapta a Köztársaság Elnökének Érdemérmét, s februártól ismét rendszeresen fellép a Budapesti Kamaraszínházban. Új írásokkal készül?

– Egyelőre még a régieket vettem elő. A tíz, húsz, harminc évvel ezelőtti műsoraimat mondom el, egyetlen szó megváltoztatása nélkül. Nem az én szégyenem, hogy aktuálisabbak, mint valaha. Én maradtam, aki voltam.

MN ONLINE

*

A Fábry-showban térne vissza a képernyőre

Beállni a sebbe

Sümegi Noémi

- itthon@hetivalasz.hu

2010.03.31.

Kicsit belerokkantam ebbe a hídszerepbe - mondja Sándor György humoralista, aki katolizált zsidóként, posztmodern konzervatívként, keresztény hedonistaként próbál "általános iskolás fokon taní-tani". Önálló est, meghívások, Fábry-showfelvétel, tele a naptára, pedig április 4-én már a 72. születésnapját ünnepli.

- Március 15-én nagygyűlés helyett egy sörözőben beszélgetünk.

- E lapban is biztos előszeretettel olvasnak "beolvasóbb" és "leleplezőbb" interjúkat, egyértelműen "elkötelezett" emberektől, különösen most, a "kampányok" finise felé. Olyan emberek "bátor kiállítását", akikkel íziben azonosulni lehet... mert a "mienk". Sajnálom, hogy ennek nem tudok eleget tenni, de - bevallom - nem is nagyon törekszem erre. Úgyhogy most még visszaválthatják a jegyeket - mondtam nemrég a Budapesti Kamaraszínházban is. Mire a nézőtérrel megszólalt valaki: - A tiszteletjegyeket is? - Miért? - kérdeztem. - Vannak itt pénzesek is? (Azt nem sűrűm el, hogy ezt a lapot is veszik...) Persze, én sem vagyok vak, sok

mindent látok, és nem játszom meg a függetlent sem...

- Ezt most a noteszéből olvassa.

- Igen, addig írtam, amíg várok. De várjon, a lényeg csak ezután jön: "Amíg az egyes emberben nem születik meg a rend, ne kívánjuk azt szélesebb társadalmi értelemben sem" - Mensáros László örökbecsű intelmével.

- Nem nagy teher ez a folyamatos alkotás?

- Inkább azt mondanám, hogy kicsit foglya vagyok a szövegeimnek, mert néha úgy érzem, már mindent elírtam előlem.

- Negyvenöt éve el is mondja: nevezhetjük ezt stand-up comedynek?

- A mai humoristák zöme szerint ahogy Gogol köpenyéből az orosz írók, úgy ők az én köpenyemből bújtak ki. A dumaszínházaknál meg Fábry ütötte le először az alaphangot, de egyik-másik fiatal is igen tehetséges, Litkai, Bődöcs vagy Kőhalmi. Ők - mint korosztályuk - az élőbeszédhez közelebb állnak és nagyobb fordulatszámon mondják. De azért egy kicsit egyformák. Emlékszem, amikor a Mikroszkóp Színpadon vendégeskedtem, és láttam, Hofi hogyan készül: egész stáb dolgozott neki, és olyan lett a színpadon, mint egy tűzijáték. Utána jöttem én a beesett mellkasommal, csapott vállammal, riadt tekintetemmel, a kontaktlencsém beesett a sérvkötőmbé... és kisebbrendűségi érzés fogott el: ezek után hogy fogom elmondani a sztakkató-kivárákos poénjaimat? És akkor bizony Hamupipókének éreztem magam.

- Inkább az egyetemi klubokban volt otthon.

- Ott császár voltam, bár eleinte Hofi is odamerészkedett. Kérdezték, mi a véleménye rólam. Azt mondta, ő is ugyanezt csinálja, csak lefordítja prolira. Ma már képes lennék arra, akár a szegedi szabadtérin is, hogy mi után Géza bejátszaná a színpadot, kijönnék, és pont az ellenkezőjét csinálnám: csak a kisujjam rezdülne meg, de ez az utolsó sorokban is felkiáltójelként hatna. Géza bukfencel indít, mert tripla flikflakkal zárhat, s így eljut az origótól mondjuk plusz tizenharcig. Én viszont mínusz nyolctól az origóig tudom a titkot. A bukfencig.

- Magyarán merjük vállalni önmagunkat?

- A humoristák felvétel előtt általában "bemelegítik" a közönségüket. Nekem mások a titkaim. A standuposoknál él az a hiedelem, hogy mint a zöldségboltban, mindig zöldséget kell árulni. Pedig a humor lényege a váratlanság. Az én estjeimen időnként kicsordul a könny a röhögéstől, a következő pillanatban pedig esetleg a meghatottságtól. Nehéz kenyér ez, mert a néző szeret skatulyázni, de azért a szilveszteri rádiókabarében sikerült elmondanom: pályafutásom alatt többek között rákos betegekhez is elhívtak, hogy még egyszer utoljára megnevettessem őket. Éjfél előtt Radnóti idéztem, amiről a Népszabadság kritikusa azt írta, olyan volt, hogy egész egyszerűen kirázta a hideg, ilyet még nem hallott soha a rádióban.

- Zelk Zoltán 1962-ben azt írta, hogy "Sándor György olyanokat tud kitalálni, amiket csak

Karinthy Frigyes találhatna ki, ha ma élne, egy mai Hadik kávéházban", Lázár István 1982-ben pedig így vélekedett: "Sándor György humoralista egy képzeletbeli világranglista legfelső sávjában helyezhető el, rangbeli társai közül taláломra említem Woody Allent, Jacques Tatit, Arkagyij Rajkint. Ezért is bántó humoralistánk itthoni helyzete, ami sem humorosnak, sem morálisan elfogadhatónak nem nevezhető." Most milyen a helyzete?

- Tizedik éve terjesztenek fel Kossuth-díjra, és egy albizottság tizedik éve elutasít, pedig egyetlen tagja sem jött el soha az estemre. A Kossuth-díj mára meglehetősen devalválódott, és nem akarom aláásni a maradék önbecsülésemet, hogy tudat alatt várom: egyszerűen arról van szó, hogy már hét és fél millió forinttal jár, és ez megoldaná az életemet. De hát ezt nem kiérdemeljük, ezt adják. Most őszintén, ha már tizenöt kaposvári megkapta, akkor Koltai Róbert miért nem? Vagy Kézdy György, akinek most láttam a katartikus estjét a Nemzeti Színházban. Czákó Gábor, Kaján Tibor, a festő Benkő Viktor és a humorelmélet atyja, Szalay Károly is rég megérdemelte volna. Fehér Bélát is "csak" olvasótábora díjazza...

- Lehet a művészet fokmérője, hogy hányan látják? Önálló estjének színhelyére, a Budapesti Kamaraszínház Shure Stúdiójába kevesen férnek be...

- A BBC egyszer interjút készített Teréz anyával, aki elfogódott volt, gátlásos, és olyan evidens volt neki minden, ahogy a Bibliában is áll: legyen a ti igenetek igen, és a ti nemetek nem. Alig tudta a riporter kihúzni vele a fél órát. A szakmai bizottság elégtelennek minősítette, nem mehetett adásba. Egy este viszont, amikor valami elmaradt, hirtelen betették. Nézettségi rekordot döntött. A nézők ugyanis ráéreztek arra, hogy Teréz anya - Jelenits István kifejezésével - beállt a sebbe. Úgy beszélt, ahogy az Úr Jézus beszélhetett annak idején.

- S végül sokakhoz eljutott.

- Teréz anyának is szemére vetették, hogy szeretetmissziója olyan nagyon sok ember helyzetét azért nem oldja meg. S akkor ő azt mondta: hasznosak a szociális juttatások, az alapítványok, a mozgalmak, de ők személytől személyig mennek. De mondok mást. Nemrég egy társaságban úgy megnevettem egy várandós édesanyát, hogy a kisbabája megfordult. Megmentettem az életét, mert egyébként rátekeredett volna a köldökszinór a nyakára.

- Mégis, vannak, akiknek nehéz a Sándor György-i humor.

- Igazuk van, csak azt az egyet kérem: hogy végképp igazuk legyen, egyszer ebben a földi életben jöjjenek el az estemre. És utána még mindig elmondhatják ugyanezt.

- Kedvesen évődik a Paulaner pincéreivel, visszaküldi a levest, a szomszéd asztalnál ülőktől elnézést kér, ha hangosak lennénk, mire azok szabadkozva elcsendesednek, s ha lát két gyereket, viccet mesél nekik a kisegérről meg az elefántról. Hogy talál az ember törzshelyet egy bevásárlóközpontban, benne a kedves Feri és Csaba pincérrel?

- Állítólag ez lenne az én igazi tehetségem... bár a párom szerint hosszú távon elviselhetetlen. Az utcai tévéjátékaimban jött ki ez igazán, ami miatt a mai napig tíz emberből hét megismer. Sokat köszönhetek Farkasházy Tivadarnak és Sinkó Péternek, hogy 1988-ban ez létrejöhetett. Legtöbben a Burda-szabásmintára emlékeznek, amit térképként használtam, és a Majtényi Frigyes utcáról érdeklődtem az Oktogonon. De legalább ennyire szeretem a becsüsömet, aki egy szegény bácsinak egyre följebb srófolta az árat, amit a kopott cipőjéért adni tud.

- Ez volt a Kész átverés show elődje...

- Most szó van arról, hogy a Fábryshow keretében megint kimegyek az utcára, de egy poénért nem adom el a lelkem üdvösségét! Nem vagyok hajlandó fölébe kerekedni az utca emberének, és Isten ments, hogy megalázzam. Amikor reklámszatyrokba nyúltam zörögve, és kétméteres alakok fordultak meg ütésre készen, eljutottam végül egy idősebb bácsihoz. Mondtam neki is, hogy jaj, rengeteg a tolvaj, nagyon kell vigyázni, és finoman kivettem az egyik kesztyűjét. Aztán a másikat. Egyszer csak a bácsi azt mondja: hiába kotorászik a zsebemben, a pénzemet itt tartom - és felemelt egy 150 ezer forinttal teli zacskót. Itt a vége. Nem nekem kell győzni, hanem a másíknak.

- Honnan merít erőt ehhez az elsőprő életszeretethez?

- Viktor E. Frankl osztrák pszichiáter, aki megjárta Auschwitzot, azt írta: a gázkamra árnyékában sem adta fel azt a meggyőződését, hogy az életnek minden körülmények között van értelme. Nevéhez köthető a logoterápia, s legszívesebben ennek a hétköznapiokban való gyakorlásával tölténém a maradék életemet. Nem is nagyon mennék a színpadra. Cipőt pucolnék, ez a krisztusi lábmosás modernebb változata, és meghallgatnám az embereket, mert úgy érzem, erre van ma a legnagyobb szükség az életünkben.

- Minden Kossuth-díjnál többet érhet, ahogy belakja az életét.

- Nagy életszeretet és boldogságvágy van bennem. Három évvel ezelőtt halt meg a feleségem, és az Arcus kiadónál két éve megjelent, Dömény Csaba tervezte szép kiállítású hármaskönyvem közül az első az ő emlékének szenteltem. A második könyv átvezetés egy másik létérzésbe és örömbé. Ez a gyásztól a szerelemig vezető lélektani út, ami a jelenlegi páromhoz elvezetett. Feleségem, különösen pályám kezdetén, nagyon sokat segített, ahogy mostani társam - mint filmes, szakmabeli - a háttérből szerényen visszahúzódva, de odaadóan társrendez. Visszatérve, a média felelőssége is, hogy egy elkötelezett istenhívő, amilyen én is vagyok, ne a beidegződések szerinti mulya, humortalan, savanyú, álszent emberként éljen az emberek tudatában.

- Volt nagybőjti fogadalma?

- Épp a túlzott hedonizmuson kell változtatnom. Az előadásaimra askéta módon készülök, utána viszont úgy érzem: meg kell ünnepegni. Haragszom magamra és küszködöm emiatt, hogy ne az eszem-iszom legyen az örömöm egyedüli forrása. Bár szangvinikus alkatomból adódóan számos negatívabb tulajdonságom is van.

- Egy humoralistának a pszichológiában is járatosnak kell lennie?

- Ó, hát van nekünk egy csodálatos papunk, Mékli Attila, aki a filozófia után most pszichológiát tanul. A farkasréti Mindenszentek plébániáján vasárnap este már nem lehet beférni, annyian vannak. Válóczy Józseffel közösen írt könyvük Hegyi Balázs barátom ajánló szavaival, Evangéliumi töredék címmel jelent meg.

- A mai embernek akár a pszichológia is segíthet, hogy eltaláljon Istenhez?

- Hogyne! Ráadásul ilyen hiteles embereken keresztül.

- Az estjén körüljárja az érzékeny zsidó-keresztény kérdéskört is.

- Idézek egy Anthony de Mello jezsuita pap által közzétett anekdotát: a náci koncentrációs tábor egy túlélője meglátogatja a barátját. "Megbocsátottál-e már a náciknak?" - kérdi tőle a barátja. "Hm, igen." "Ej, én nem. Engem még mindig emészt az irántuk való gyűlölet." "Akkor - válaszolta szelíden barátja - téged még mindig fogva tartanak." A másik: "A hadnagy feltüzeli katonáit. Katonák, most ember ember ellen fogtok harcolni! Mire Kohn gyalogos: főhadnagy úr! Nem tudná megmutatni nekem az én emberemet? Hátha barátsággal megbeszélhetnénk az egészet." A zsidó-keresztény párbeszéd esetemben sem történhet úgy, hogy mint a bolond, csak magamban beszélek.

- A közönség vajon jól érti ezt?

- Sztankay Pista kérdezte: hogyhogy téged mind a két oldal szeret és elfogad? De azért kicsit belerokkantam ebbe a hídszerepbe. Lehet, hogy naiv vagyok, mert markánsan megnevezhető emberek egyik és másik oldalon is szinte versenyt mondták, hogy Gyuri, engedj még egy kicsit gyűlölködni minket, ne rontsd el a játékunkat. Játék alatt pedig pénz és hatalom értendő. Becsületesen ki kéne végre ezt az egészet beszélni. Ez a fenekedés zajlik most is, hogy ha majd jön a Fidesz, egy pillanat alatt pokollá teszi az életünket. És azok az értelmiségiek, akik nyolc évig homokba dugták a fejüket, most majd pillanatonként kiélik vitathatatlanul tehetségesebb kritikusai énjüket. De fasiszta veszéllyel riogatni! Az antiszemitizmus a legnagyobb bűnök egyike. Ennél már csak egy nagyobb bűn van, ha ártatlanokat is vádolnak ezzel. És attól, hogy katolizáltam, még mélyen zsidó vagyok. (Bár nem alagsorban lakom... jaj, ez majd kihúzandó...)

- Nem okoz ez meghasonlást?

- Az Erkel Színházban az úgynevezett rendszerváltozás idején egy alkalommal egyszerre lépett fel Sinkovits Imre, Bessenyei Ferenc, Balczó András, Eperjes Károly, a legnagyobb tapsot mégis én kaptam. És rájöttem, a közönség alighanem azt értékeli, hogy ez a "kis zsidó gyerek" a mi oldalunkon van. Ezen az áron viszont nem óhajtok eggyel több tapsot bezsebelni. Az 1989-es breviáriumomban még együtt van Esterházy, Nádas, Csurka, Csoóri, Kornis Mityu, Megyesi Gusztáv, Eörsi István. Ezek nálam sokkal műveltebb, hivatottabb emberek, akik vállalhatnák a hídszerepet.

- Ezzel nem mossuk össze a különbségeket?

- De akkor mi az a katolikus ellenségszeretet? Száz évvel ezelőtt írtam le: amikor azt imádkozzuk, hogy "miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek", akkor ne jusson azonnal az eszünkbe valaki, mert elsősorban magunk vétkezünk a legtöbbet magunk ellen! De csődöt mondtam, nem tudom, mitől lehetne végre béke. Nem vagyok elég tehetséges és nagy formátumú ehhez. Mindenkinek van valami igazsága, csak nem kéne taccsra tenni, leugatni, agyonhallgatni, kigúnyolni azt, akinek más a véleménye.

- Ki a felelős mindezért?

- A Válogatott jellemtelenségeim című előadásomon - amiben sokat segített Márton András és a nagyon profi, csupa szív technikai rendező, Viktorin Kornél - megjelenik a mozgatott Csontváry-féle siratófal, és megszólal egy csodálatos héber kórus, s az előadást így fejezem be: "s mégis, magyarnak számkivette, (...) édes Hazám, fogadj szívedbe". Erre a premier után odajön hozzám az egyik oldalra besorolható vezérürü, és azt mondja: ez így túl didaktikus. De hát ez iszonyú, hogy József Attila túlzó, "magyarkodó", ha úgy tetszik, és ma már nem vállalható!

- Derűlátása, gondolom, ez ügyben sem hagyja el.

- Remélem. És szeretettel ezúton hívok meg mindenkit a temetésemre... De komolyabbra véve: képzeljük el, hogy Bernard Shaw és egy gyengeelméjű áll egy hajóhídon, amely csak egyiküket bírja meg. Evilági gondolkodás szerint magától értetődne, hogy Shaw lökje a gyengeelméjűt a tengerbe és mentse a maga életét, hogy még több színdarabot írhasson az emberiség épülésére. Keresztény szempontból: ha a tengerbe ugrik és a gyengeelméjűt hagyja ott a hídon, ezzel nagyobb dicsőséget ad az emberi életnek, mint minden színdarab, amit megírt vagy megírhat.